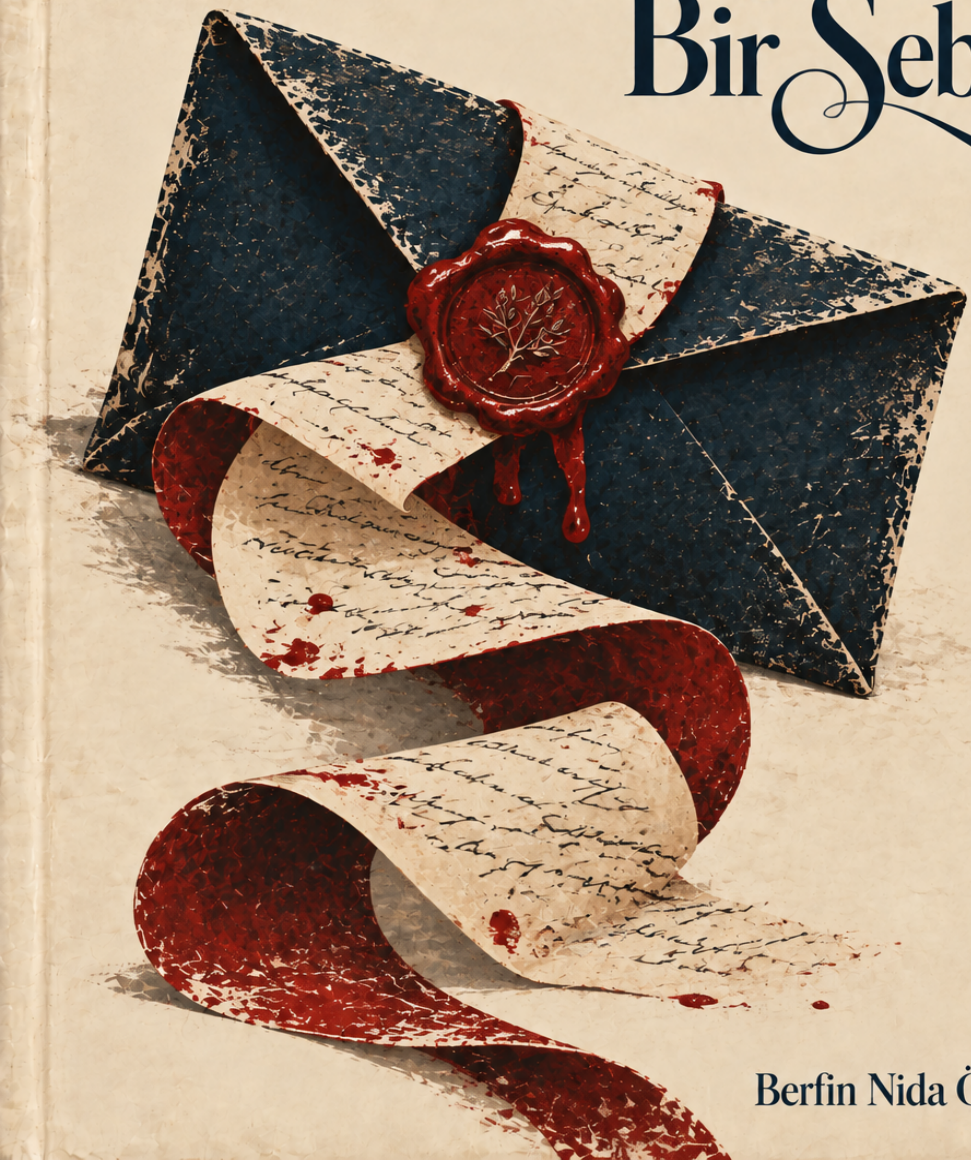
Özür Dilemek İçin Geçerli Bir Sebep

Berfin Nida Öztürk

I. İLK ÖZÜR

Ferit Tanyel, mesleğini bir cenazede buldu. Merhumun adını bilmiyordu; yanlış salona girmişti. Bunu fark ettiğinde ön sırada oturuyor ve bir kadının ona bakıp durduğunu görüyordu. Kadının beklediği şeyin bir akraba olduğunu sanmıştı. Oysa kadın bir özür bekliyordu.

— Bana söyleyeceğiniz bir şey var mı? diye sordu kadın.

Ferit, bu sorunun insanı bir anda suçlu yapabilen türden olduğunu biliyordu. Bütün hayatı boyunca suçlu olmamaya özen göstermişti; daha doğrusu, başkalarının onu suçlarken rahat edemeyeceği kadar silik kalmıştı. Bu defa başarısız oldu.

— Sizi beklettiğim için üzgünüm, dedi.

Kadının yüzü çözüldü. Ağlamaya başladı. Omzunun üzerinden iki kişi daha yaklaştı. Biri, yıllardır özür beklediklerini söyledi. Diğeri Ferit'in ne kadar değiştiğini görmekten mutlu olduğunu belirtti. Ferit, hangi değişiklikten söz edildiğini anlamadı. Fakat üç kişinin ona teşekkür ettiğini görünce son derece yararlı bir iş yaptığına inandı.

Cenazenin sonunda bir adam kartvizit istedi. Ferit'in kartviziti yoktu. Adam bir kâğıt peçeteye telefon numarasını yazdırırken şöyle dedi:

— Bizim şirkette de böyle konuşabilecek birine ihtiyacımız var.

— Ne konuşacak?

— Özür konuşacak. Suçu olanlar çok meşgul. Özür dilemeye ayıracak vakit bulamıyorlar.

Bir hafta sonra Ferit, bir lojistik firmasının üçüncü katında yirmi yedi çalışanın önünde durdu. Firma maaşları iki aydır ödememişti. Yönetim kurulu başka bir şehirdeki lüks otelde toplantıdaydı. Ferit'in cebinde görüşmeden önce hazırlanmış bir metin vardı. Metni açmadı.

— Sizi hayal kırıklığına uğrattığımızı biliyorum, dedi. Bunu açıklamaya çalışsam yalnızca kendimi hafifletmiş olurum.

Çalışanlardan biri ağladı. Diğeri başını salladı. En arkadaki adam, aylar sonra ilk kez kendisine insan muamelesi yapıldığını söyledi.

O gün hiç kimse maaşını alamadı. Ama on dokuz kişi kurumun iç iletişim anketine beş yıldız verdi.

II. PAKETLER

Ferit ilk faturasını keserken meslek adını yazamadı. Muhasebeci, faaliyet kodlarının hiçbirinde “başkasının yerine pişman olmak” bulunmadığını söyledi. “Danışmanlık” yazdılar. Ülkede anlaşılamayan işlerin çoğu böyle çözülürdü.

İşler çabuk büyüdü. Ferit'in müşterileri arasında, hastasına yanlış isimle seslenen bir doktor, yanlış binayı yıktıran bir müteahhit, düğününde babasını tanımadığını

söyleyen bir gelin ve kendi romanını okumadığı hâlde onunla gurur duyduğunu açıklayan bir yayıncı vardı. Yayıncı özür metninin başlığını değiştirmek istedi. Ferit

— Özrün başlığı olmaz, dedi.

— Kitapta her şeyin başlığı olur, diye karşılık verdi yayıncı.

Çok geçmeden bir sekreter tuttu: Saadet. Saadet elli sekiz yaşındaydı, daha önce sigorta şirketinde hasar dosyaları incelemişti. İnsanın pişmanlık beyanı ile zarar tutarı arasındaki uçurumu iyi bilirdi.

— Paket çıkarmamız gerek, dedi bir sabah.

— İnsanların suçları ölçülemez.

— Ölçmüyoruz. Süresini satıyoruz.

Böylece üç paket hazırladılar. Ekonomik Özür on iki dakika sürüyordu ve göz teması içermiyordu. Standart Özür, iki kişisel duraksama ve bir adet “haklısınız” cümlesi vaat ediyordu. Premium Özür, müşterinin isteğine göre gözyaşı, diz çökme ya da uzun sessizlik ekliyordu. Ferit gözyaşının sözleşmeyle garanti edilemeyeceğini savundu; Saadet, “elverişli koşullarda” ibaresini ekledi.

İlk itiraz bir diş hekiminden geldi. Hekim, yanlış dişi çekilmiş hastasından özür dilemesi için Ferit'i kiralamıştı. Hasta Ferit'in elini sıkıp doktorunu affetti; sonra takma dişin ücretini kimin karşılayacağını sordu. Ferit'in cevabı yoktu.

— Siz ödeme için değil, anlayış için geldiniz, dedi hekim.

Ferit, kendi cümlesinin karşılığını ilk defa bu kadar açık duydu. Anlayış yalnızca konuşana bir şey kazandırıyordu. Dinleyen ise ağzındaki boşlukla eve dönüyordu.

Akşam Saadet'e paket açıklamalarını değiştirmeyi önerdi.

— Özür, zararın yerine geçmez, yazalım.

Saadet bilgisayardan başını kaldırdı.

— Elbette yazalım. Küçük puntoyla. Sözleşmeler o yüzden var.

III. GELECEK ZAMAN

Bir sabah telefonlarına “ön özür” isteyen insanlar gelmeye başladı. Henüz kimseye bir şey yapmamışlardı, fakat yapma ihtimalleri yüksek olduğunu düşünüyorlardı. Bir belediye başkan adayı, seçim sonrasında yerine getiremeyeceği vaatler için şimdiden özür satın aldı. Bir adam annesinin doğum gününü unutacağını biliyor, bir ay önceden pişman olmak istiyordu. Bir inşaat şirketi henüz yapılmamış binanın çatısının akabileceğini öngörmüştü.

Saadet buna Önleyici Vicdan Hizmeti adını verdi.

Ferit önce karşı çıktı. Sonra kirayı düşündü. Hayatta onu ahlaki açıdan ikna eden birçok şeyin vadesi ay sonuna denk geliyordu.

İlk ön özür töreni bir otelde yapıldı. Bir sanayi kuruluşunun yöneticileri, gelecek yıl nehrin suyunu kirletmeleri ihtimaline karşı halktan özür diliyorlardı. Nehir henüz temizdi; kıyısında çocuklar balık tutuyordu. Ferit kürsüye çıkıp “Henüz başınıza gelmemiş bir acıyı ciddiye alıyoruz,” dedi. Alkış uzun sürdü. Gazeteler şirketin örnek duyarlılığını övdü.

Üç ay sonra nehir kirlendi.

Şirket Ferit'i ikinci kez çağırmadı. Gazeteciler sorunca önceden özür dilendiğini belirttiler. Şirket sözcüsü, “Pişmanlığımızı olay gerçekleşmeden ortaya koyduk,” dedi. “Daha ne yapmamız bekleniyor?”

Ferit o gün sahilde durdu. Su koyu renkti. Bir çocuk ona eskiden burada yaşadığı söylenen balıkları sordu. Ferit bilmediğini söyledi. Çocuk başını salladı; yetişkinlerin dürüstçe verdikleri en kısa cevaplardan biriydi bu.

O akşam işyerine döndüğünde Saadet'in yeni dosyaları masasına koyduğunu gördü.

— Bir bakanlık aradı, dedi Saadet. Henüz karar verilmemiş bir kararın sonuçları için paket istiyorlar.

Ferit dosyaları açmadı.

— Bugünlük kapatalım.

— Vicdan mesai saati tanımaz.

— Bizimki tanısın.

Saadet anahtarını masaya koydu.

— Ben yıllarca hasar dosyaları inceledim, Ferit Bey. İnsanlar camı kırınca yenisini ister. Birbirlerini kırınca açıklama. Siz açıklamayı pahalıya satıyorsunuz. Bu işi bırakmak istiyorsanız bırakın. Ama kendinizi yeni fark etmiş gibi davranmayın.

IV. MAĞDUR TEMSİLCİSİ

Kırılma bir çocuk yüzünden değil, yetmiş dört yaşındaki bir kadından dolayı geldi. Gülseren Hanım, oğlunun bakımını üstleneceğini söyleyen bir kuruluş tarafından iki yıl boyunca oyalanmıştı. Ferit'ten özür almak üzere çağrıldığı toplantıya ütülü bir gömlekle gelmişti. Masanın karşısında şirket yöneticileri, iki avukat ve su sürahisi duruyordu.

Ferit sözlerine alıştığı gibi başladı. Kendisini dinlediğini, ihmalin ağırlığını anladığını, hiçbir gerekçenin çekilen sıkıntıyı hafifletemeyeceğini söyledi. Gülseren Hanım sonuna kadar dinledi.

— Sen kimsin? diye sordu sonra.

— Kurum adına buradayım.

— Kurumun neresindesin?

— Dışarıdan hizmet veriyorum.

— O hâlde senin bana yaptığın bir şey yok.

Ferit sustu.

— Bana bunu yapan insanlar niye konuşmuyor?

Şirket müdürü öne eğildi.

— Hanımefendi, temsilcimiz hassasiyetinizi…

— Sen de sus, dedi Gülseren Hanım. İki yıldır bana hassasiyet gösteriyorsunuz. Oğlumun kaloriferi çalışmıyor.

Ferit'in ağzından çıkacak hazır cümleler birdenbire ağırlaştı. O ana kadar hiç fark etmediği bir şey gördü: Her masada boş bir sandalye vardı. O sandalye, zarara yol açan kişiye aitti. Kendisi onun üzerinde oturuyor, yokluğu örtüyordu.

— Haklısınız, dedi. Fakat bu defa sözcükler daha kısaydı. Ben size özür satmaya gelmişim. Siz benden bunu satın almadınız.

Gülseren Hanım çantasından bir kâğıt çıkardı. Üzerinde tamir ücretleri ve ödenmeyen yardımlar yazıyordu.

— O hâlde şu hesabı yapın.

Avukat dosyaya uzandı. Ferit kâğıdı geri vermedi. Hesabı orada yapmaya başladı; yıllardır ilk kez işinin merkezinde kelime değil, sayı vardı.

Toplantı tutanaklarına “protokol dışı mali değerlendirme” yazıldı. Şirket sözleşmeyi feshetti. Saadet dosyayı kapattığında Ferit'in yüzünde tuhaf bir huzur gördü.

— Mahvolduk, dedi.

— Biliyorum.

— Gülümsüyorsunuz.

— İlk kez bana verilen işin ne olduğunu anladım.

V. GERÇEK SUÇ

Olaydan sonra Ferit televizyonlara davet edildi. Bir programda, “Gerçek özür ancak gerçek sorumlulukla birlikte olur,” dedi. Söz bir hafta boyunca paylaşıldı. İnsanlar bunu duvarlarına yazdı. Bazıları aynı sözü paket satışlarında kullanmaya başladı. Saadet, Ferit'in artık kendi sektörüne rakip olduğunu söyledi.

Bir gün genç bir kadın ofise geldi. Adı Leyla'ydı. Babası sekiz yıl önce Ferit'in ilk müşterisi olan lojistik firmasında çalışmış, aylardır ödenmeyen ücretlerini almak için dava açmıştı. Dava sırasında hastalanmış, karar çıkmadan ölmüştü. Leyla küçük bir defter getirmişti. Defterin bir sayfasında babasının el yazısıyla şu cümle duruyordu: “Bize özür dilemeye gelen adama inanmıştım.”

Ferit defteri kapatamadı.

— Ben maaşları ödeyemezdim, dedi.

— Biliyorum.

— Karar veren ben değildim.

— Onu da biliyorum.

— O hâlde niçin geldiniz?

Leyla ona uzun süre baktı.

— Çünkü siz de herkes gibi konuşuyorsunuz. Babamın maaşını yemediğinizi biliyorum. Ama siz konuşunca o yeniden beklemeye razı oldu. Davayı altı ay geç açtı. O altı ayı kim geri verecek?

Ferit cevap vermedi. Leyla özür istemediğini söyledi. Onun söz konusu toplantıda neler yaşandığını, kimlerin orada bulunduğunu anlatmasını istiyordu. Delil olabilecek bütün kayıtları görmek istiyordu.

Şirketle imzaladığı gizlilik sözleşmesini hatırladı. Sözleşmede, toplantılara ilişkin hiçbir ayrıntıyı açıklamaması gerektiği yazıyordu. İhlalin bedeli, kazanmış olduğu paranın tamamından fazlaydı.

Ferit iki gün uyumadı. Üçüncü gün, dosyaları Leyla'ya verdi. O dosyalarda kendi sesi de vardı: Maaşların ne zaman ödeneceğini bilmeden “güvendesiniz” dediği, çalışanların önünde yaptığı konuşma.

Leyla belgeleri aldıktan sonra teşekkür etmedi. Ferit bunu adil buldu.

Ertesi hafta eski müşterisi hakkında dava açıldı. Ferit'in adı da dosyaya girdi. İnsanlar, ödediği bedel yüzünden cesur olduğunu söylediler. Kendisine sorulunca cesur olmadığını, sadece artık ikinci kez aynı rolü oynamak istemediğini söyledi. Kimse alıntılanmaya değer bulmadı.

VI. ÖZÜRSÜZ

İşyerinin tabelasını indirdikleri gün Saadet küçük bir kutuya kalan dosyaları yerleştiriyordu. Bazılarının üzerinde “bekleyen özür”, bazılarında “teslim edildi” yazıyordu. Ferit, teslim edilenlerin ne kadarının gerçekten bir yere vardığını merak etti.

— Bundan sonra ne yapacaksınız? dedi Saadet.

— Bilmiyorum. Belki muhasebe öğrenirim.

— İnsanların borçlarını doğru yazmak da kötü başlangıç sayılmaz.

Saadet kapıyı kilitledi. Anahtarı Ferit'e değil, binanın görevlisine bıraktı. Çünkü bir yeri kapatmanın tek kesin

Bir ay sonra Ferit mahkeme koridorunda Leyla'yla karşılaştı. Duruşma ertelenmişti. Koridor aynı anda hem kalabalık hem boş görünüyordu; insanların umutları kapalı kapıların arkasında sıra bekliyordu.

Ferit, kendi payına düşen şey için özür dilemek istedi. Konuşmaya başlamadan önce Leyla başını kaldırdı.

— Yine mi?

— Hayır, dedi Ferit. Bu kez size ne söylemem gerektiğini bilmiyorum.

— O hâlde bir şey söylemeyin.

Yan yana oturdular. Saatin tik takları duyulmuyordu; koridordaki saatin pili bitmişti. Bir temizlik görevlisi yanlarından geçerken paspasını kaldırmalarını istedi. İkisi de ayaklarını kaldırdı. Hiçbiri bunu sembolik

bulmadı.

Leyla bir süre sonra babasının defterini açıp bir satırı gösterdi. Ferit o satırın yanında bir ücret hesabı gördü. Babası her maaş günü kaç ekmek alınabileceğini yazmıştı. Sözlerle uğraşan bir adam için bundan daha anlaşılır bir dil yoktu.

Ferit defterin sayısını kendi notlarına geçirdi. Dava için tanıklık etmeye karar verdiğini söyledi. Leyla başını salladı.

Koridorun diğer ucunda bir adam telefonla bağırıyordu: “Ben özür diledim, daha ne istiyorsunuz?”

Kimse cevap vermedi.

Ferit ilk kez bu sessizliği doldurmaya çalışmadı.

SON